

ПРАВИЛЬНО ВЖИВАЙТЕ СКЛАДНІ УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА

Усі люди тепер мають прізвища. Вони переважно однослівні: **Шевченко, Куліш, Грушевський**. У деякого прізвище складне, бо утворене або з двох прізвищ, або з прізвища та псевдоніма. Проте такі прізвища сприймають як єдине слово і пишуть через дефіс. За морфологічним вираженням частин вони можуть бути прикметниковими (**Старицька-Черняхівська**), іменниковими (**Квітка-Основ'яненко, Антоненко-Давидович, Литвиненко-Вольгемут**), іменниково-прикметниковими (**Гулак-Артемівський, Нечуй-Левицький, Карпенко-Карий, Усенко-Чорна**) та прикметниково-іменниковими (**Білецький-Носенко, Красицька-Шевченко**). Як уживати (відмінювати) складні прізвища в українській мові? Їхні частини потрібно відмінювати за правилами відмінювання однослівних чоловічих і жіночих прізвищ прикметникового й іменникового типів. У складних чоловічих прізвищах обидві частини, незалежно від їхнього морфологічного вираження, відмінювані, пор.: Н. в. *Квітка-Основ'яненко, Нечуй-Левицький, Карпенко-Карий*; Р. в. *Квітки-Основ'яненка, Нечуя-Левицького, Карпенка-Карого*; Д. в. *Квітці-Основ'яненку, Нечуєві-Левицькому, Карпенку-Карому*; З. в. *Квітку-Основ'яненка, Нечуя-Левицького, Карпенка-Карого*; О. в. *Квіткою-Основ'яненком, Нечуєм-Левицьким, Карпенком-Карим*, М.в. *Квітці-Основ'яненку, Нечуєві-Левицькому, Карпенку-Карому*. Невідмінюваною в них може бути лише перша частина, якщо її не сприймають як самостійний іменник чи прикметник, пор.: Н. в. *Смаль-Стоцький, Кос-Анатольський*; Р. в. *Смаль-Стоцького, Кос-Анатольського*; Д. в. *Смаль-Стоцькому, Кос-Анатольському*; З. в. *Смаль-Стоцького, Кос-Анатольського*; О. в. *Смаль-Стоцьким, Кос-Анатольським*; М. в. *Смаль-Стоцькому, Кос-Анатольському*.

У складних жіночих прізвищах прикметникова частина завжди відмінювана, а іменникова буває змінною, якщо має закінчення **-а**, і незмінною, коли закінчується на **-о** чи приголосний. Залежно від поєднаних частин такі прізвища можуть бути відмінюваними в обох частинах, в одній частині (прикметниковій або іменниковій) та невідмінюваними. До перших належать прикметниково-прикметникові (Н. в. *Старицька-Черняхівська, Р. в. Старицької-Черняхівської, Д. в. Старицькій-Черняхівській, З. в. Старицьку-Черняхівську, О. в. Старицькою-Черняхівською, М. в. Старицькій-Черняхівській*), прикметниково-іменникові чи іменниково-іменникові (із закінченням **-а**) жіночі прізвища (Н. в. *Рудницька-Сорока, Середа-Шульга, Р. в. Рудницької-Сороки, Середи-Шульги, Д. в. Рудницькій-Сороці, Середі-Шульзі, З. в. Рудницьку-Сороку, Середу-Шульгу, О. в. Рудницькою-Сорокою, Середю-Шульгою, М. в. Рудницькій-Сороці, Середі-Шульзі*). Відмінюваними в одній (прикметниковій) частині є прикметниково-іменникові чи іменниково-прикметникові жіночі прізвища, у яких іменник закінчується на **-о** чи приголосний, пор.: Н. в. *Красицька-Шевченко, Кравчук-Хмельницька, Р. в. Красицької-Шевченко, Кравчук-Хмельницької, Д. в. Красицькій-Шевченко, Кравчук-Хмельницькій, З. в. Красицьку-Шевченко, Кравчук-Хмельницьку, О. в. Красицькою-Шевченко, Кравчук-Хмельницькою, М.в. Красицькій-Шевченко, Кравчук-Хмельницькій*. Одну іменникову частину змінюємо тоді, коли вона закінчується на **-а**, а друга іменникова частина – на приголосний або **-о**, пор.: Н. в. *Шабат-Савка, Р. в. Шабат-Савки, Д. в. Шабат-Савці, З. в. Шабат-Савку, О. в. Шабат-Савкою, М. в. Шабат-Савці*. Невідмінювані ті складні жіночі прізвища, перша іменникова частина яких має закінчення **-о**, а друга – основу на приголосний чи навпаки, напр.: *Литвиненко-Вольгемут, Бас-Кононенко*.

Отже, складні чоловічі прізвища в українській літературній мові відмінюються переважно в обох частинах. Складні жіночі прізвища бувають відмінюваними в обох частинах, в одній, прикметниковій або іменниковій, частині та невідмінюваними.

Катерина Городенська